

MOUSSEM JOURNA(A)L

MOUSSEM
NOMADISCH
KUNSTENCENTRUM

#6 – januari 2016

INHOUD

- 2–6 **Dubbelinterview**
Vlaams Cultuurminister Sven Gatz
& Mohamed Ikoubaân
- 7 **MUZIEK**
Majid Bekkas & Afro-Oriental Jazz Trio
- 8–11 **DEBAT**
Moussem Talks
Les défis de la démocratie en Tunisie.
Une analyse de Hamadi Redissi.
- 12–13 **LITERATUUR**
Une romance à mini-Paris
(uittreksel uit het boek *Bruxelles, la marocaine*)
- 16–18 **FESTIVAL**
MOUSSEM CITIES@Tunis: Vijf jaar na de revolutie
- 19–21 **THEATER**
Als een sekswerkster uit de biecht klappt over de
revolutie. Ruud Gielens regisseert monoloog van
islamkenner Rachid Benzine
- 22–25 **RESIDENTIES**
Stills of Radouan Mriziga
- 26–28 **EXTRA**
Update residenties
- 29 Door de lens van... Karim Abraheem
- 14–15 Agenda
- Cover: Illustratie van Radouan Mriziga's voorstelling **3600**

SCHREVEN MEE AAN DIT NUMMER:

HAMADI REDISSI (HR)

Hamadi Redissi est professeur de sciences politiques, un penseur critique de la modernité dans le monde arabe. Redissi est membre de l'American Institute for Maghreb Studies, membre du conseil de rédaction de la revue *Jura Gentium* et de l'*European Journal of Philosophy and Public Debate*. Il préside l'Observatoire Tunisien de la Transition Démocratique en 2011. Il est un des membres fondateurs du Centre Arabe de Recherches et d'Analyses Politiques et Sociales (Caraps).

MASHID MOHADJERIN (MM)

Mashid Mohadjerin is an award winning photo-journalist and visual artist. She exhibited internationally and was published in The New York Times and Lens Blog, Newsweek, The Wall Street Journal, Le Monde, etc. She received the first prize at World Press Photo 2009 in the category Contemporary Issues, other awards include the International Photography Award and Prix de La Photo.

ERIC BRACKE (EB)

Eric Bracke is een Vlaamse journalist. Hij was lange tijd een vaste waarde op de cultuurpagina's van de krant *De Morgen*. Bij de krant *De Standaard* was hij hoofdredacteur van de weekendbijlagen. Bracke is nu hoofdredacteur en coach bij *Kwets*, een lokaal onafhankelijk maandblad. Hij is freelance journalist.

NAIMA ALBDIOUNI

Naima Albdoui maakte met *F* haar debuut als schrijfster in de verhalenbundel *Gelezen en Goedgekeurd*. Albdoui is vaak jurylid in literaire wedstrijden. In 2015 verscheen haar bijdrage aan de verhalenbundel *Bruxelles, la marocaine* bij Editions Le Fennec in Casablanca.

NADIA DALA (ND)

Nadia Dala is voormalig Fulbright scholar aan School of Communication (American University) en visiting lecturer aan Georgetown University in Washington DC, ze is senior lecturer aan de Thomas More hogeschool, freelance journaliste, auteur en samensteller van dit Journaal.

COLOFON

MOUSSEM JOURNA(L)

Verantwoordelijke uitgever

Mohamed Ikoubaân

c/o Bozar Ravensteinstraat 18, 1000 Brussel

Redactie & coördinatie Nadia Dala

Vormgeving Philip Marnef (Panache Studio)

Druk Graphius Group, Gent

MOUSSEM NOMADISCH KUNSTENCENTRUM

Directeur Mohamed Ikoubaân

Productie en programmatie podiumkunsten Cees Vossen

Coördinator internationale projecten Pascal Nicolas

Communicatie Nadia Dala

Administratie en productie Fatima Elassooudi

Moussem-antenne in Beiroet Geoliane Arab

Bonjour Brussel !

Met dit nummer maken we een nieuwe start. Ons kantoor is verhuisd naar de Europese, Belgische en Vlaamse hoofdstad **Brussel**. Met deze bewuste keuze voor een super diverse wereldstad willen we ons internationaal en nomadisch karakter extra in de verf zetten, en onze rol als curator in 'het laten circuleren van andere inhoud en verhalen' in de kunstscene nog meer waarmaken. In 2001 startte Moussem als een klein festival in Antwerpen. Het was een burgerinitiatief van enkele Antwerpenaars, die het toenmalige anti-migrantendiscours moe waren. Ze konden moeilijk begrijpen waarom de culturele sector in Antwerpen zo homogeen blank bleef, terwijl de stad al lang een demografische en sociologische metamorfose had ondergaan. Ondanks onze verhuis naar Brussel blijven onze banden met onze Antwerpse collega's intact en ontzettend sterk: Het **M HKA**, **deSingel**, **Toneelhuis**, **het Paleis**, **Muziektheater Transparant** en vele anderen zullen meeschrijven aan het verhaal van Moussem, en vice versa.

Het super diverse en internationale Brussel wordt onze natuurlijke biotoop – en uitvalsbasis – de komende jaren. Voortaan zullen we ons nog meer concentreren op onze corebusiness met de ambities van een **internationaal hedendaags kunstencentrum**.

Het Brusselse publiek kent ons van de concerten en de festivals, die we al meer dan 10 jaar in Bozar organiseren. De band met deze prestigieuze kunsttempel wordt nog hechter. Maar we gaan ook vriendschappen smeden met andere Brusselse collega's, waaronder het **Kaaitheater**, **KVS**, **de Vlaamse Gemeenschapscentra**, **Het Huis van Culturen in Molenbeek**, etc.

Moussem speelt een unieke, interculturaliserende rol binnen het kunstenveld. We integreren ons aanbod binnen partnerkunsthuisen, en geven zo vorm aan een geactualiseerd, artistiek canon van een dynamische samenleving. Kortom: een subjectief en kritisch panorama van de hedendaagse globale kunstscene. In het huidige klimaat geloven we meer dan ooit dat kunst het enige verzet is tegen obscurantisme.

In dit Journa(a)l treft u zowel praktische als diepgaande informatie en interviews over ons programma voor de komende maanden. Naast onze talrijke producties lanceren we met trots onze stedencyclus **Moussem Cities@Tunis**. We pakken ook uit met een nieuwe editie van onze debattenreeks **MoussemTalks@Bozar**.

Ce numéro marque un nouveau départ pour Moussem. En effet, nous avons déménagé nos bureaux à **Bruxelles**, capitale européenne, belge et flamande. Cette métropole cosmopolite va renforcer notre caractère international et nomadique, et elle sera à la hauteur de notre réputation d'initiateurs de projets « innovateurs » sur la scène artistique.

Moussem a été créé en 2001, à Anvers, sous la forme d'un petit festival; une initiative de citoyens anversoïses qui ne comprenaient pas pourquoi dans leur ville, le secteur culturel restait à ce point « blanc », alors que celle-ci avait subi depuis longtemps une métamorphose démographique et sociologique. Malgré notre départ, nous continuerons à travailler avec nos collègues et partenaires anversoïses, tels que: **M HKA**, **deSingel**, **Toneelhuis**, **het Paleis**, **Muziektheater Transparant** et bien d'autres.

Ville multiculturelle et internationale, Bruxelles est un biotope idéal et une base parfaite pour Moussem qui lui permet d'engager une réflexion quant à l'impact de la globalisation et de l'immigration sur la scène artistique belge et internationale.

Le public bruxellois nous est déjà fidèle depuis 2005, date de nos premiers concerts et festivals au Bozar. Ce rapprochement géographique renforcera, sans nul doute, nos liens privilégiés avec ce temple prestigieux des arts. De plus, nous nous réjouissons des nouvelles amitiés avec nos collègues bruxellois, tels que **Kaaitheater**, **KVS**, **de Vlaamse Gemeenschapscentra**, **La Maison des Cultures** et de la **Cohésion Sociale de Molenbeek**, etc.

Moussem joue un rôle unique et interculturel dans la scène artistique. Nous intégrons nos activités dans les activités de nos partenaires, et nous contribuons aux chefs d'oeuvres de notre société. Bref: un panorama subjectif et critique de la scène globale culturelle. A l'heure actuelle nous croyons – plus que jamais – que les arts sont notre seule défense contre l'obscurantisme.

Dans ce journal, vous trouverez toutes les informations pratiques sur le programme des mois à venir, ainsi que des articles de fond et des interviews s'y rapportant. Nous lançons également **Moussem Cities@Tunis** et organisons les prochaines éditions des conférences **Moussem Talks@Bozar**.

Dubbelinterview Cultuurminister Sven Gatz en Mohamed Ikoubaân (Moussem)

“Cultuur is het enige verzet tegen obscurantisme”

Of er chemie zal ontstaan tussen twee gesprekspartners, - onbekenden-, zo iets kan je op voorhand niet voorspellen. De op het kabinet strak getimede ontmoeting tussen een druk bezet Vlaams Cultuurminister, Sven Gatz, en Moussem-directeur Mohamed Ikoubaân verloopt nochtans in verrassend vloeiende tijden, in eb en vloed: afwisselend geanimeerd en in drukke woordenvloed, dan reflecterend en mediterend. Beide cultuurminnaars oprecht bij het beluisteren van de ander. Een schoon gesprek over taal, de ander met grote 'A' en het verlossende effect van de kunsten in deze bange, duistere tijden, - zonder dat we die luidop zo willen benoemen.

Dit is jullie eerste ontmoeting in levenden lijve.

Sven Gatz: “We kennen elkaar niet persoonlijk, maar ik had al veel over Moussem gehoord. Wat ik nu ga zeggen, is dus niet bedoeld om stroop aan de baard van Mohamed te smeren: als Cultuurminister weet ik dat de werking van Moussem kwalitatief hoogstaand is. In het veld geldt het kunstencentrum als een referentiekader voor hoe een gezonde interesse voor de Arabische cultuur, in de zeer brede zin van het woord en met een grote 'C', aangewakkerd kan worden. Moussem is dus ook een referentiepunt geworden in het maatschappelijk debat rond samenleving, onderwijs en cultuur.”

Dat maatschappelijk debat over culturen werd de afgelopen maanden erg scherp gesteld. Kan cultuur met grote C een panacea voor barbarie zijn? En daarmee bedoel ik Cultuur uit Noord én Zuid.

Sven Gatz: “Cultuur nuanceert, het doet nadenken en het bevraagt alles; dat is belangrijk voor wie wil deelnemen aan het huidige samenlevingsdebat. De meeste maatschappelijke discussies gaan vaak over de tegenstelling tussen culturen met een kleine 'c'. Zo'n debatten vertrekken meestal van een erg oppervlakkige kennis van de ander. Daarom zijn ze vaak steriel, en dragen ze niets wezenlijks bij. Die negatieve spiraal wil ik voor een stukje counteren, niet door te stellen dat cultuur met grote 'C' de wereld kan redden, maar misschien toch een beetje. Zowel autochtonen als allochtonen zijn onvoldoende vertrouwd met de Arabisch-islamitische cultuur met grote 'C'. Onder meer via Moussem heb ik geleerd dat die bestaat. Het meer zichtbaar maken van die rijke, diverse Arabische cultuur, met diens zeer verfijnde literatuur, theater-, dans- en muziekpatrimonium zal belangrijk worden in onze complexe maatschappij, waar straks meer minderheden dan meerderheden samen zullen moeten leven. Deze en andere demografische evoluties zullen een nieuwe dialoog over cultuur en de invulling ervan op gang brengen: onlangs was Dyab Abou Jahjah de radiogast van Friedl' Lesage op radio 1. Jahjah sprak over een rist sociale en politieke thema's. En dan, erg verrassend, las hij een mooi gedicht in het Arabisch voor. Dat gaf een andere tonaliteit, een boeiender beeld van zijn cultuur in de brede zin van het woord. Dat gedicht verschaft ook meer diepte aan zijn voorafgaand betoog. Een mooie manier om een gesprek neer te leggen.”

© Vincent Tillieux

Mohamed Ikoubaân: “Volgens mij is cultuur het enig mogelijke verzet tegen obscurantisme. Wie in de Arabisch-islamitische wereld een echte cultuurliefhebber is, maakt een statement tegen het vermoord denken, tegen de duisternis en ook tegen het de-humanizeren van de ander. In Marokko worden jaarlijks meer dan 30 grote en kleine cultuurfestivals georganiseerd. Niet alleen in de hoofdstad Rabat, elke stad en ieder dorp in Marokko heeft zijn eigen cultuurfestival. De vroegere Cultuurminister Mohammed Achaari zei altijd: “La démocratie se fait dans la rue”, wat betekent dat de democratie op straat wordt gemaakt. Cultuur biedt een houvast aan mensen, die niet willen vervallen in een ‘magere’ identiteit, één die herleid is tot louter religie, – iets wat ik hier in Vlaanderen en Brussel helaas wel vaak bij moslims zie. In Tunesië, dat geregeld getroffen wordt door terroristisch geweld, is cultuurparticipatie een insigne van verzet. Tunesische theaterfestivals zijn altijd uitverkocht. Kunst smooit immers de kiemen van gelijk welk totalitair systeem; door ongezonde ideeën bloot te stellen aan licht, door er op een andere manier naar te durven kijken – door er bevrijdende zuurstof aan te voegen – biedt kunst weerstand.”

Kunst en Cultuur als politiek verzetsmiddel. Dat heeft Vlaanderen ook gekend.

Sven Gatz: “In onze Belgische context plaats ik dat onmiddellijk in het verhaal van de ontworsteling van de Vlaming aan de overheersing van de Franstalige, Belgische staat, ergens begin negentiende eeuw. Het creëren van de ééngemaakte Nederlandse cultuurtaal, - die alle Vlaamse dialecten overspande-, heeft een belangrijke rol gespeeld. In die zin is cultuur echt wel belangrijk voor het zelfbeeld van mensen. Dat moment van herkenning is

waardevol: hey, dat is van ons, dat zijn wij. Cultuur doet mensen collectief boven zichzelf uitstijgen.”

Indien cultuur een collectief emanciperend effect heeft – zoals u stelt – zou u dan overwegen om bijvoorbeeld de 13de eeuwse islamitische soefi-dichter Rumi in het onderwijscurriculum te laten opnemen? Kwestie van positieve zelfidentificatie voor opgroeiende kinderen.

Sven Gatz: “Ik ben geen minister van Onderwijs (lacht). Maar we moeten alle leerlingen in onze klassen en scholen inderdaad een positief zelfbeeld bijbrengen, en dat kan door belangrijke artistieke figuren uit de leefwereld van grote groepen kinderen te belichten (aarzelt). ‘Leefwereld’ is misschien een te verengend woord, ik bedoel: uit ‘hun historische achtergrond’. Jallal eddin Rumi is een wereldwijd gekend dichter. Hij was een geraffineerd en vreedzaam ingestelde soefi-aanhanger. Veel Arabisch sprekende en Perzisch sprekende poëzieliefhebbers dwepen met zijn zinnenprikkende taal. Het zou allochtone kinderen, - én wellicht ook hun leerkrachten-, erg kunnen verrassen dat zoiets ook tot hun erfgoed behoort. Vandaag wordt alles zo stereotiep uitgedrukt. Daar moeten we van loskomen.”

U gaat nog een stapje verder: als parlementair pleitte u ervoor om het Arabisch op te nemen in het taalaanbod op school. Is dat niet vragen om problemen? Tal van ‘allochtone’ kinderen worstelen al vreselijk met de Nederlandse taal.

Mohamed Ikoubaân: “Voor de minister antwoordt, wil ik die laatste opmerking toch wat nuanceren. Marokkanen beheersen de Nederlandse taal beter dan bijvoorbeeld Turken. Volgens

Sven Gatz:

**MOUSSEM IS KWALITATIEF
HOOGSTAAND, EEN
REFERENTIEPUNT.**

© Patrick Bombaert

een studie van het Nederlandse Centrale Bureau voor de Statistiek uit 2006 zouden Turken, meer nog dan Marokkanen, het lastig hebben met het lezen, het schrijven en het voeren van een gesprek in het Nederlands. Omdat Marokkanen erg veel dialecten kennen in hun eigen taal, schakelen ze onderling makkelijker over naar het Nederlands. Turken daarentegen, hebben een goed ontwikkeld Turks taalgevoel dat is gekoppeld aan een nationalistisch gevoel dat terug gaat tot het grote Ottomaanse Rijk, en -meer recent- tot de charismatische eerste Turkse president Kemal Atatürk. Het verklaart ten dele waarom Turkse Vlamingen onderling vaak in het Turks communiceren, - wat de kennis van het Nederlands minder stimuleert.

Ik ben van mening dat kinderen perfect in verschillende talen opgevoed kunnen worden. Zo'n meertalige opvoeding thuis of op school heeft geen impact op het niveau van de Nederlandse taalbeheersing. Het taalprobleem bij allochtonen en nieuwkomers is een sociaal probleem, het is verbonden aan de sociale klasse waartoe ze behoren, aan de geletterdheid van de ouders. Zodra anderstalige ouders hun kinderen aanmoedigen om te lezen en om hun hoofdjes in boeken te steken, zie je een significante vooruitgang van de Nederlandse taalbeheersing bij die kinderen. Literatuur rijpt de geesten. Lezen en voorgelezen

worden, stimuleert taalgevoeligheid. Mijn vrouw en ik hebben onze kinderen op jonge leeftijd naar de plaatselijke bibliotheek in Sint-Niklaas genomen. Ze hebben honderden boeken verslonden. Vandaag spreken ze perfect Nederlands."

Sven Gatz: "Niemand betwist dat je de Nederlandse taal moet leren en beheersen. Het is alleen de vraag of dat de mogelijkheid om ook andere talen te leren, in de weg moet staan? Dat idee sluimert al een tijdje in onze VLD-fractie. Maar we voelen ook wel aan dat er in Vlaanderen nog een emotionele kloof is. Het debat hierrond is nog niet gesloten. Toch ben ik trots op één van mijn laatste voorstellen van decreet (*in 2011 nam Gatz even afscheid van de politiek en werd hij directeur van de Unie van Belgische Brouwers, nvdr*). Als toenmalig Vlaams parlementslid wilde ik met dat decreet het meertalig onderwijs in Vlaanderen mogelijk maken. Ik vond dat we verder moesten gaan dan het bestaande immersiemodel in Franstalig België: daar kunnen kinderen op school ondergedompeld worden in het Nederlands of in het Engels. In mijn decreet was er geen enkele beperking in de keuze van taal. Ik had ook verschillende leermodellen gestipuleerd: taal-immersie, herhalingslessen in een vreemde taal of extra aandacht voor een andere taal gedurende de zogenaamde taaluren. Precies welke vreemde taal kinderen konden kiezen, liet ik bewust open. Dat kon ook Chinees, Arabisch of Engels zijn (lacht)."

Hoe belangrijk is die meertaligheid voor onze jonge wereldburgers in spe in Vlaanderen?

Sven Gatz: "Taal en de kennis van het Nederlands is extreem gevoelig in Vlaanderen, soms een beetje té. In Vlaanderen woont men het liefst in homogene cultuur- en taalgebieden. Maar dat is op termijn niet meer houdbaar. Als jongeren de kans krijgen om met verschillende leef- en denkwerelden in contact te komen, dan is dat toch geweldig! Zo'n blootstelling maakt je sterker en meer 'gewapend'. Dat klinkt misschien nogal elitair, ik bedoel: het maakt je ruzzakje completer wanneer je later de echte, grote wereld betreedt."

Mohamed Ikoubaân: "Zo'n strijd voor meertaligheid heb ik op de schoolbanken in Marokko meegemaakt. Mijn moedertaal was het Tamazight (*Berbers nvdr*), dat was de taal die we thuis spraken. Maar het officieel onderwijs was toen uitsluitend in het Arabisch. Overschakelen van de ene taal op de andere was bijzonder moeilijk voor me. Zodra ik het Arabisch onder de knie had, ben ik wel meteen Spaans, Frans en nadien ook Nederlands gaan leren. Ineens begaf ik mij op een anders snelweg, als het ware. Vandaag heeft Marokko het Tamazight erkend. Je ziet die taal op gebouwen, in folders, en in alle officiële communicatiekanalen."

Sven Gatz: "Voor jou was die meertaligheid een instrument, geen ideologisch verhaal. In mijn kinderjaren heb ik iets gelijkaardigs beleefd: mijn moeder was Franstalig en mijn vader Nederlandstalig. Mijn ouders spraken Frans met elkaar, en we keken ook naar de Franse televisie. Maar thuis en op school werd ik in het Nederlands opgevoed. Die keuze voor het Nederlands paste in de tijdgeest van de jaren zestig en zeventig. Hoewel de verfransing van Brussel nog niet was voltooid, was mijn vader er toch al wat angstig voor. Omdat de helft van mijn familie Franstalig was, en ik in het Frans met hen communiceerde, connecteerde ik met die taal. Zo kreeg het Frans voor mij een emotioneel positieve connotatie. Ik ben een bijna perfect tweeta-

"IN VLAANDEREN
WOONT MEN HET LIEFST
IN HOMOGENE CULTUUR-
EN TAALGEBIEDEN.
DA'S NIET HOUDBAAR."

© Vincent Tillieux

lige nu. (lacht) Meertaligheid is trouwens de norm geworden in Brussel: de meerderheid van de huishoudens in onze hoofdstad is meertalig. Het stimuleert een andere manier van denken, het creëert openheid. Als je als polyglot een andere taal hoort, dan is dat niet iets bedreigends. Een extra taal staat voor een extra snelweg waarmee je op je bestemming kan geraken."

Brussel, dat is een mozaïek van talen en gemeenschappen. Het is tegelijk een verpauperde probleemstad, een elitaire Europese hoofdstad én een aantrekkingspool voor avontuurlijke expats.

Mohamed Ikoubaân: "Het is ook dé stad van aankomst voor tal van getalenteerde internationale artiesten. Onze drie artiesten in residentie wonen niet toevallig in Brussel: de Palestijnse theatermaakster Remah Jabr, de Marokkaanse choreograaf en danser Radouan Mriziga en de Marokkaanse beeldende kunstenaar Younes Baba-Ali, ze voelen zich hier geconnecteerd. Hier kunnen ze zich ontplooien, en gaan zij in dialoog met de buitenwereld. Brussel draagt die vibrerende energie van een transitiestad, van een internationale stad met een enorm potentieel, een droom."

Sven Gatz: "En uitgerekend in Brussel krijgen we een vertekend beeld van die Arabische-islamitische cultuur. We zien hier veel sukkelaars arriveren, mensen op de dool, - sorry dat ik het zo zwart-wit formuleer. (denkt na) Tegelijk is er die rijke cultuur die achter tal van andere nieuwkomers en meerdere generaties allochtonen zit, en die jullie belichamen, het zou niet slecht zijn mochten meer mensen ermee in contact komen."

Zoiets kan via de media. Waarom blijft die diversiteit in de media toch zo'n heikel punt? Ik spreek u nu aan als Vlaams media-minister.

Sven Gatz: Onder mijn voorgangers als minister van Media (*Ingrid Lieten, nvdr*) werden met de openbare omroep streefcijfers afgesproken over de aanwezigheid van tal van doelgroepen op en achter het scherm. Met doelgroepen bedoelen we: vrouwen, etnisch-culturele minderheden, senioren, etc. Voor onze 'nieuwe Vlamingen' moest de VRT een representatie van minstens vijf procent halen. In 2012 is de VRT hier nipt in geslaagd. Want 6,2 procent van de mensen die op de VRT aan het woord gelaten werd, kon als 'nieuwe Vlaming' beschreven worden. Die inspanningen moeten we nu verderzetten, want identificatie met schermgezichten is voor heel veel mensen cruciaal. Gelukkig zijn er ook verrassende privé-initiatieven: met hun langspeelfilm *Black* hebben de twee straffe filmmakers Adil El Arbi en Bilal Fallah – plus cool que ça, tu meurs – aangetoond dat het anders kan. En dat zonder enige subsidie of incentive, hé. Hun gekleurde cast vonden ze gewoon op straat. Dit zou de ogen van andere film- en tv-makers toch stilletjes aan mogen openen..."

Waarom kijkt u nu naar Mohamed Ikoubaân?

Sven Gatz: "Tja, hoe denkt hij dat we die zichtbaarheid in de media kunnen verbeteren?"

Mohamed Ikoubaân: "In het culturele nieuwsaanbod is vooruitgang geboekt. Onlangs kregen we nog een geïnteresseerde VRT-journalist van Palestijnse origine aan de lijn, Majd Khalifeh. Sinds kort volgt hij onze programmatie met bijzonder veel in-

teresse en kennis van zaken op. Dat doet deugd. Enkele jaren geleden was dat nog anders: in 2002 bombardeerden de media mij ongevraagd tot instant-woordvoerder van alle-allochtonen-over-alles-mogelijke-thema's. Aanleiding was de moord op de Marokkaanse leraar Mohamed Achrak. Er zijn toen vreselijke rellen in Borgerhout uitgebroken. In die periode kreeg ik te pas en te onpas een microfoon onder mijn neus geduwd. Ik heb de journalisten toen uitdrukkelijk gevraagd om mij alsjeblieft uit hun database te schrappen. Ik wil enkel over cultuur praten."

Het amalgaam bij het toedichten van een identiteit aan burgers met cross-culturele achtergronden weerklinkt ook in het woord 'allochtoon'.

Mohamed Ikoubaân: "Het woord 'allochtoon' afschaffen, heeft volgens mij weinig zin. Zulke labels verdwijnen pas wanneer het draagvlak om de ander als 'Andere' te benoemen vaporiseert. Ik stel vast dat 'allochtoon' steeds vaker vervangen wordt door 'moslim'. Als je weet dat 80 percent van de Vlamingen wantrouwig is tegenover moslims, dan zijn we geen millimeter vooruitgegaan."

Sven Gatz: "Het containerbegrip 'allochtoon' heeft vooral te maken met machtsverhoudingen. 'Wij' noemen de anderen allochtonen. De spiegel bestaat niet, want 'zij' noemen ons niet autochtonen. Dat is best interessant, als je er bij stilstaat."

Iets anders. Vlaanderen heeft sterke culturele akkoorden met Nederland en Zuid-Afrika. Waarom niet met bijvoorbeeld Turkije of Marokko?

Sven Gatz: "Voor het internationaal cultuurbeleid beschik ik over een budget van amper anderhalf miljoen euro. Dat is niet veel om over de hele wereld uit te spreiden. Gelukkig hebben getalenteerde Vlaamse kunstenaars zoveel kwaliteit in huis, dat ze de centen van een deelstaat of gemeenschap niet altijd nodig hebben in het buitenland. Ik was onlangs nog in Molenbeek op bezoek bij het dansgezelschap Ultra Vez van Wim Vandekeybus en bij het dans- en theaterensemble Peeping Tom van Gabriela Carrizo en Franck Chartier. Op eigen houtje hebben zij ongelofelijke internationale partnerschappen, onder meer met Taipei in Taiwan, uit de grond gestampt. Politiek akkoorden zijn daar echt wel overbodig."

"Onze huidige culturele partners Nederland en Zuid-Afrika blijven uiteraard bevoorrechte vrienden, vooral omwille van de taal. En wat Turkije en Marokko betreft: met Turkije hebben we Europalia Turkije ondersteund. Maar de manier waarop het land zich nu in de internationale politieke arena opstelt, maakt samenwerking niet makkelijk. Met de Marokkaanse overheid hebben we wél een duidelijk cultureel akkoord, dat gaat over de oprichting van het Marokkaans-Vlaams cultureel huis Daarkom. Helaas is het een bijzonder moeilijk verhaal geworden: eerst waren er problemen met de gebouwen, nadien met het functioneren van de bestuursorganen, en ga zo maar verder. Over de échte doorstart van het project ben ik nu in gesprek met de Marokkaanse overheid. We zitten in de fase "ça passe

ou ça casse", want ik wil het juiste evenwicht tussen enerzijds overheidscontrole en anderzijds de autonomie van de kunstenaars en culturele activiteiten in Daarkom. Ook moeten er meer verbindingen komen met de Arabische gemeenschap in Brussel én in Vlaanderen. Dat is zeker een van mijn aandachtspunten, want de werking is nu wel erg lokaal Brussels."

Mohamed Ikoubaân: "Met culturele akkoorden kan je zowel artiesten als het civiele middenveld in fragiele staten steunen. Onze Moussem Cities@Tunis is een vierdaags multidisciplinair festival met theatermakers, dansers, beeldende kunstenaars en schrijvers uit Tunesië. Vijf jaar na de Arabische Lente kan de situatie er nog steeds kantelen. Denk maar aan de terroristische aanslagen op toeristen in het populaire strandoord Sousse. Dankzij de civiele maatschappij, de sterke middenklasse, de progressieve erfenis van de eerste president Habib Bourguiba en de erg bruisende kunstenaarsscene slaagde Tunesië erin om te ontsnappen aan de gruwelijkheden van een Islamitische Staat in Syrië en Irak, en aan een dictatuur zoals in Egypte. Dus als

Europa werkelijk iets wil doen, dan moet het de civiele maatschappij ginds steunen. Ons internationaal, Vlaams cultuurbeleid zou zich ook veel meer mogen focussen op de Maghreb, zodat jongeren van hier inspiratie vinden in hun land van origine, en wel vanuit Vlaanderen. Vlaanderen kan een belangrijke rol spelen in de Arabische-islamitische regio. Wij, als Moussem, ondersteunen de kunstenaarsscene in Tunis, Rabat en Beiroet terwijl Vlaanderen er afwezig is."

Sven Gatz: "Ik heb jouw boodschap begrepen, Mohamed. Je zegt heel duidelijk dat Vlaanderen de kunstenaars in de regio moet ondersteunen."

Is het niet een tikkeltje pijnlijk dat de Franstalige gemeenschap als culturele actor prominent in de regio aanwezig is, bijvoorbeeld in Rabat, en Vlaanderen niet?

Sven Gatz: "Met de Franse gemeenschap heeft Vlaanderen onlangs een cultureel akkoord gesloten, dat akkoord werd op het festival van de digitale kunst in het Brusselse Flagey-gebouw in werking gesteld. Vanaf 2016 gaan we met de Franstalige gemeenschap taaloverschrijdende projecten lanceren.

Voor we met de kunstenaarsscene in Marokko nieuwe projecten kunnen starten, moet de hypotheek rond Daarkom gelicht worden. Zodra dat rond is, wil ik graag bekijken hoe we artistieke initiatieven in Marokko kunnen ondersteunen. Ik ben bereid om na te gaan hoe we een soepele samenwerking tussen Vlaanderen en Marokko kunnen bevorderen. Vlaanderen is een flexibele KMO-regio. Werken aan een verandering van richting is goed. Zo kunnen we over enkele jaren een nieuw internationaal cultuurbeleid in de steigers zetten. *Message compris.*" —ND

Mohamed Ikoubaân:
"CULTUUR BIEDT
EEN HOUVAST AAN
MENSEN, DIE NIET
WILLEN VERVALLEN
IN EEN MAGERE
IDENTITEIT, HERLEID
TOT LOUTER RELIGIE."

MOUSSEM MUSIC

MAJID BEKKAS & AFRO-ORIENTAL JAZZ TRIO

© Igloo records

Muzikale diversiteit maakt van Majid Bekkas een gelukkig man. Deze Marokkaanse zanger en muzikant reist met zijn mix van traditionele gnaoua, jazz en blues, de 'african gnaoua blues', de wereld rond. Hij bracht heel wat albums uit, waarvan enkele bij het Belgische jazzlabel Igloo Records. Op *Al Qantara* (2014) hoor je naast de meester zelf ook de saxofoon en bansuri van de Brusselaar Manuel Hermia en de percussie van de Frans-Marokkaanse Khalid Kouhen. Majid Bekkas maakt groovy muziek die heerlijk eerlijk is. Om mateloos van te genieten.

Pas toen gnaoua-meester Ba Houmane hem inwijdde in de gnaoua muziek, ging Bekkas gitaar en oed studeren aan het Nationaal Conservatorium van Muziek en Dans in Rabat. In de

jaren negentig richtte Bekkas de Gnaoua Blues Band op en ging hij steeds vaker op tournee. Deze veelzijdige muzikant is ook artistiek co-directeur van het Chellah jazz-festival in de Marokkaanse hoofdstad. In 2004 werd hij genomineerd voor de "Django d'Or" Prijs in Frankrijk, aan de zijde van Minino Garay en Anouar Brahem. Vandaag is Bekkas een veelgevraagd muzikant op internationale jazz festivals.

Majid Bekkas: zang, gimbri, oed
Manuel Hermia: klarinet, sopraansax
Khalid Kouhen: kalebas, slagwerk, tabla

MAJID BEKKAS & AFRO-ORIENTAL JAZZ TRIO

vrijdag 25 maart 2016 – 20:00 – Bozar, Brussel

UNE ROMANCE À MINI-PARIS

Brussel is miskend maar ook geliefd. Al eeuwenlang inspireert deze broeierige, meertalige grootstad schrijvers, dichters en kunstenaars uit binnen- en buitenland. Van Paul Verlaine en Jacques Brel tot de nieuwe generaties Marokkaans-Vlaams talent. Ook Naima Albdiouni, oud-columniste bij De Standaard, kan Brussel niet loslaten. Albdiouni schreef een eigenzinnig verhaal over hààr Brussel. Wij bieden u een uittreksel aan.

« Bruxelles a toujours été sa ville lumière. Son mini-Paris, son excuse légitime pour parler une langue étrangère, pour rouler les r et utiliser des mots sensuels et allusifs comme crrroissant, coup de foudrrre et cœurrr sans la moindre peur. Bruxelles a toujours été - pour l'Anversoise qu'elle est - un peu l'étranger. A sept-huit ans, elle était une petite fille courageuse et curieuse dotée d'une coiffure à la Mireille Mathieu. Sa mère exigeait qu'elle porte des robes à rubans et des mocassins brillants. Du coup, elle suivait partout son père dans cette tenue et avec cette coiffure au garage à Schaerbeek ou chez des amis avec lesquels il a été à l'école et qui étaient devenus professeurs ou employés du consulat marocain.

- Je peux aller avec toi iiiiii acheter des légumes au marché des abattoirs ?

- Oui !

Elle aimait aussi aller dans les petites boutiques kitsch de la rue du Brabant pour acheter du tissu pour les fauteuils ou pour un caftan !

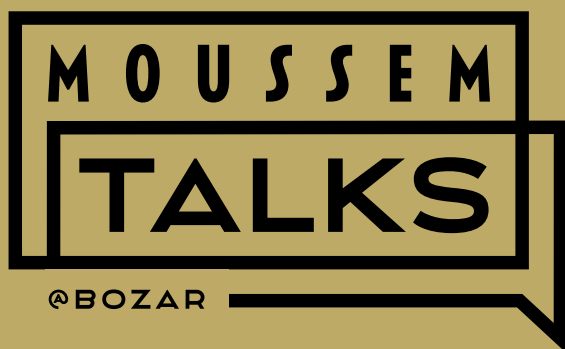
Elle prit la main de son père et elle grimpa dans la voiture pour partir avec lui à la découverte d'un pays où on parle une langue qu'elle ne connaissait à cette époque qu'au travers de Club Dorothee et Dragon Ball Z.

D'après ses parents, elle leur a beaucoup porté chance. C'était une véritable enfant porte-bonheur : elle trouvait de grosses sommes d'argent sous des

pneus de voiture dans de boueux parkings bruxellois ou s'arrangeait pour que son père bénéficie des réductions les plus fortes de la part des vendeurs sur le marché, uniquement parce qu'ils trouvaient que son argumentation en marocain était mignonne et éloquente.

Grâce à son père, elle a eu le sentiment qu'en tant que femme, elle valait tous les hommes du monde. Il l'a stimulée intellectuellement et lui a appris à défendre ses droits et à penser de manière critique, indépendante. Sa devise était « Je suis, donc je dois penser ». Combien de fois n'est-elle pas allée manifester dans la capitale contre toutes sortes d'injustices ? Elle adorait être une unité dans la multitude, déambuler dans le centre au milieu d'une masse de gens qui scandaient des chansons, avec le poing serré en l'air et à douze ou treize ans, elle se sentait devenir la personne qu'elle avait toujours voulu être. Une personne discrète, avec un cœur, des idéaux, de la compréhension, une personne qui connaissait ses origines et ne renoncerait jamais. Elle l'accompagnait avec plaisir à toutes ces manifestations car leur père leur donnait alors un grand sandwich garni de viande hachée, des frites, de la salade et encore en plus un coca. Voilà ce que représentait Bruxelles pour elle à cette époque... »

Extrait de *Une romance à mini-Paris* de **Naima Albdiouni** – paru dans le livre *Bruxelles, la marocaine*, Taha Adnan (coord.). Casablanca: Le Fennec, 2015.

Met MOUSSEM TALKS kiest het Nomadisch Kunstencentrum voor een nieuwe reeks diepgravende gesprekken met kritische denkers en filosofen. Ze hebben het over de uitdagingen van onze complexe samenleving, waar de meest uiteenlopende ideeën en levensbeschouwingen naast en met mekaar leven. Ver van het geme-diatiseerde debat willen wij een rationele denkoefening lanceren, gekaderd in een historische context. Dat doen we door jaarlijks vier intellectuelen (schrijvers, filosofen, journalisten, etc.) uit te nodigen voor een lezing in, onder meer, BOZAR. We kiezen actuele thema's die nauw aansluiten bij de leefwereld van jong en oud in onze Europese grootsteden. Thema's die raken aan de organisatie en de structuur van onze dynamische maatschappij: 'Kent de islam een humanistische strekking?', 'Was de Jasmijnrevolutie in Tunesië een uitzonderlijk democratisch experiment?', en 'Botst artistieke vrijheid steeds met religieuze belevingen?', zijn maar enkele vragen die we in deze MOUSSEM TALKS willen beantwoorden.

MOUSSEM TALKS in samenwerking met Agora (Bozar), les Amis de l'Islam en Centre Culturel Omar Khayam.

De Tunesische politoloog Hamadi Redissi is een van de meest gerespecteerde kritische denkers over de moderniteit in de Arabische wereld. In 2011, het jaar van de Arabische Lente en de Tunesische Jasmijnrevolutie, zat hij het Tunesisch Observatorium van de Democratische Transitie voor. Vandaag, vijf jaar na de omwentelingen, plaatst Redissi kritische vraagtekens bij de toekomst van het Tunesische "mirakel". Welke zijn de politieke, religieuze en maatschappelijke uitdagingen in het kleine voortrekkersland ?

Les défis de la démocratie en Tunisie

Une analyse de Hamadi Redissi

Les observateurs sont unanimes : la Tunisie apporte la preuve qu'islam et démocratie sont compatibles. On parle d'« exception » tunisienne. Madeleine Albright (ancienne secrétaire d'Etat des Etats Unis) est allé jusqu'à saluer le « miracle » tunisien. Le Prix Nobel de la paix accordé au Quartet, – représentant les travailleurs, le patronat, l'Ordre des Avocats et la Ligue des droits de l'homme, les quatre organisations civiles ayant supervisé le Dialogue National (octobre 2014-Janvier 2015) – vient couronner une transition réussie. En fait, il faut le dire : il y a deux voies démocratiques dans le monde arabe, la réforme et la révolution ; le Maroc a choisi la première, la Tunisie a été contrainte à la seconde.

Image idyllique

Une révolution pour l'essentiel pacifique est menée, de bout en bout, par les acteurs de la société. Ils en ont fixé l'agenda et rythmé la marche, du départ précipité de Ben Ali (Zine El Abidine Ben Ali, le deuxième président tunisien de 1987-2011), en janvier 2011, à ce jour. C'est la Commission Politique (dite commission Ben Achour), formée des partis politiques, des associatifs et de personnalités indépendantes, qui a élaboré le code électoral et qui a révisé la législation sclérote sur la presse et les associations. L'instance électorale ayant présidé aux premières élections d'une Assemblée nationale constitutive (octobre 2001) et aux secondes (novembre-décembre 2014) est entièrement constituée de personnalités indépendantes.

Cette image idyllique doit cependant être nuancée. La société civile – elle-même le reflet de la société – n'est ni homogène ni consensuelle par « vocation ». Traversée de part en part par des clivages persistants (entre islamistes et laïques, radicaux et modérés, gauche et droite, personnel de l'ancien régime et nouvelle élite), elle est parvenue à un consensus politique autour d'une constitution, votée presque à l'unanimité en janvier 2014. Autour des mêmes valeurs ?

La torture

Rien n'est moins sûr au regard de la double fondation (religieuse et civile) et de l'instauration d'un régime politique peu fiable. On le voit à la manière avec laquelle l'Etat rogne sur les libertés individuelles, faisant des misères aux « non-conformistes », les homosexuels et les jeunes consommateurs de haschisch. La torture n'a pas disparu et les agents de police sont aussi abusifs au quotidien.

Quant au régime politique, mixte et hyper-compliqué, Il n'est ni parlementaire ni présidentiel – ce qui fait que la seule manière pour qu'il fonctionne est l'appartenance au même parti politique du chef de l'Etat (qui a la capacité de bloquer le gouvernement par nombre d'attributions) et du gouvernement (émanation d'un parlement élu). C'est le cas actuellement, mais pour combien de temps ?

Le champ politique est aussi fragmenté que déséquilibré. C'est parce que le parti Ennahdha (le parti politique tunisien islamiste) est sorti largement majoritaire des premières élections, face à

« Des heurts, des mausolées incendiés, des imams limogés, des chocs médiatiques et des procès innombrables en toute sorte rythment la vie religieuse. »

« Va-t-on s'orienter vers deux grandes coalitions d'équilibre sur le modèle français ou américain, ou bien vers une myriade de partis morcelés agissant dans un contexte a-hégémonique sur le modèle italien ? »

une cinquantaine de coteries, qu'il a succombé à une dérive néo-autoritaire doublée d'une islamisation rampante de la société. Il en est venu à des sentiments mesurés sous la pression de la société civile et suite aux secondes élections emportées par Nidaa Tounès, une coalition hétéroclite en voie d'effritement.

Du coup, Ennahdha redevient « potentiellement » majoritaire, avec tous les risques que cela comporte pour la stabilité politique. Et ce, indépendamment de la question de savoir si le parti Ennahdha s'est assagi ou porte encore en lui le radicalisme qui l'a marqué durant des décennies, car abuser du pouvoir est une tendance naturelle de formation hégémonique, comme le disait Montesquieu à propos de tout homme.

Va-t-on s'orienter vers deux grandes coalitions d'équilibre sur le modèle français ou américain, ou bien vers une myriade de partis morcelés agissant dans un contexte a-hégémonique sur le modèle italien ?

La gabegie religieuse

Le champ religieux est miné. Durant la dictature le paysage était clivé entre un pouvoir tuteur de la religion officielle et un islam protestataire. La révolution introduit le pluralisme religieux : Alliés et rivaux salafistes scripturaires (par référence au savoir religieux) et jihadites (d'influence wahha-

bites), imams traditionnels (apolitiques et obéissant au pouvoir) et imams new-look, mosquée Zitouna (reprenant son rôle médiéval de sanctuaire) et université du même nom (enrôlée dans le système d'enseignement moderne), ministère des affaires religieuses et nouveau personnel religieux, congrégations soufies et islam traditionnel... Des heurts, des mausolées incendiés, des imams limogés, des chocs médiatiques, des procès innombrables en toute sorte rythment la vie religieuse. Les autorités officielles peinent à reprendre leur rôle régulateur face à des factions rebelles. La Tunisie saura-t-elle mettre de l'ordre dans la gabegie religieuse et concilier pluralisme religieux et pluralisme politique ?

Il faut relever aussi les défis économiques, du de la relance aux grandes réformes. Depuis 2011, le taux de croissance est faible (une moyenne de 2%), le chômage endémique (stabilisé à près de 500.000) et la reprise difficile, dans un contexte de revendications sociales ininterrompues. Comment sortir de la spirale où le manque de perspectives économiques alimente l'instabilité et réciproquement ?

Le terrorisme

Enfin, le terrorisme menace sérieusement le pays. Longtemps maîtrisé par la répression, il profite de l'affaiblissement de l'Etat post-autoritaire. De mai 2012, date de la première opération aux dernières opérations du musée le Bardo et de l'hôtel al-Hana à Sousse en juin 2015, il a intensifié ses opérations. Prenant

refuge dans les montagnes du centre et du sud-ouest vers l'Algérie, le terrorisme harcèle périodiquement les forces de l'ordre, il s'étend dans un second temps aux villes. Il passe de l'embuscade sur les hauteurs des Djebels (un ensemble compact de montagnes) au montage d'opérations d'envergure. Les frontières étant poreuses au sud et à l'ouest, les terroristes libyens et algériens expérimentés apportent leur soutien humain et logistique à leurs « frères » tunisiens.

Bref, le terrorisme instaure l'instabilité et sème le désordre. Le dispositif sécuritaire n'est ni approprié ni efficace et l'armée manque terriblement de moyens et de savoir pour affronter un ennemi aguerri et rompu aux techniques de la guérilla. Dans cette lutte asymétrique, le grand perdant est l'image d'un pays désormais instable et non attrayant. La démocratie, par nature fragile, aura-t-elle la capacité de juguler ce danger et faire de nouveau de la Tunisie un pays paisible ? Tout ceci pour dire que dans ce monde arabe incertain tiraillé entre la démocratie et le chaos, la marge de la Tunisie est étroite. —HR

Hamadi Redissi est résident à l'Institut des Etudes Avancées de Nantes. Son prochain livre s'appelle *L'islam post-autoritaire*.

© Hamadi Redissi

MOUSSEM TALKS@BOZAR

zaterdag 16 januari 2016 – 15:00

WAS DE JASMIJNREVOLUTIE IN TUNESIË EEN UITZONDERLIJK DEMOCRATISCH EXPERIMENT?

Kritische gesprekken van en met professor Hamadi Redissi en professor Sami Zemni (UGent/MENARG) + Q&A met het publiek (Studio Bozar).

**Volgende edities in maart 2016
en juni 2016**

Met de steun van 'L'Association des Démocrates tunisiens au Benelux. In samenwerking met Middle East and North Africa Research Group (MENARG) en professor Sami Zemni (UGent).

AGENDA JANUARI – JUNI 2016

JANUARI

RESIDENTIE

YOUNESS KHOUKHOU

01.01 t.e.m. 01.06.2016

RESIDENTIE

SELIM BEN CHEIKH

04.01 t.e.m. 29.01.2016

Frans Masereelcentrum

THEATER MUZIEK

Co-productie Moussem/De Kolonie MT

UMM

zo 10.01.2016 – 15:00
CC De Adelberg, Lommel

THEATER

Co-productie Moussem/Toneelhuis

WAITING

MOKHALLAD RASEM

za 09.01.2016

Asielzoekers Integratie Zerst (AZIZ), Zerst

zo 10.01.2016 – 18 uur

Arenbergsschouwburg, Antwerpen

MUZIEK DEBAT THEATER

Co-productie Moussem/Het Huis van Culturen, Molenbeek/Bozar

MOUSSEM CITIES@TUNIS

wo 13.01 t.e.m. do 14.01.2016

Het Huis van Culturen, Molenbeek

vr 15.01 t.e.m. za 16.01.2016

Bozar, Brussel

DANS

Co-productie Moussem

LE TRAIT + LA TRAVERSÉE

NACERA BELAZA

di 19.01.2016

Limoges (Frankrijk)

THEATER RESIDENTIE

TWO LADYBUGS

REMAH JABR

do 21.01.2016 – 20:15

De Warande, Turnhout

DANS

Co-productie Moussem

SACRÉ PRINTEMPS!

CIE CHATHA

vr 22.01.2016 – 20:30

CNCD Châteauevallon (Frankrijk)

FEBRUARI

DANS

Moussem productie

55

RADOUAN MRIZIGA

di 06.02.2016 – 20:30

Escenadocambio Santiago de Compostella (Spanje)

THEATER MUZIEK

Co-productie Moussem/De Kolonie MT

UMM

zo 21.02.2016 – 15:00

Theater aan het Vrijthof, Maastricht (Nederland)

za 27.02.2016 – 14u45

Theater Zuidplein, Rotterdam (Nederland)

THEATER

Co-productie Moussem/Toneelhuis

WAITING

MOKHALLAD RASEM

vr 19.02.2016

De Werf, Brugge

MAART

DANS

Moussem productie

3600

RADOUAN MRIZIGA

vr 04.03.2016 – 20:30

za 05.03.2016 – 20:30

Kaaistudio's, Brussel

PREMIERE

THEATER MUZIEK

Co-productie Moussem/De Kolonie MT

UMM

zo 06.03.2016 – 14:00

GC Hoogendonck, Waasmunster

zo 13.03.2016 – 15u15

GC 't Groenendal, Merelbeke

DANS

Co-productie Moussem

SACRÉ PRINTEMPS!

CIE CHATHA

za 12.03.2016

Théâtre Louis Aragon,
Tremblay-en-France (Frankrijk)

wo 23.03.2016

Oster Festival (Oostenrijk)

RESIDENTIE

DANYA HAMMOUD

20.03 t.e.m. 30.03.2016

DEBAT/CONFERENTIE

Moussem productie

MOUSSEM TALKS

(wordt nog aangekondigd)

THEATER

Co-productie Moussem/Kaaithater

IN THE EYES OF HEAVEN

PREMIERE

RUUD GIELENS &

RACHID BENZINE

do 24.03.2016 – 20:30

vr 25.03.2016 – 20:30

Kaaithater, Brussel

MUZIEK

Co-productie Moussem/Bozar

MOUSSEM MUSIC: MAJID BEKKAS
& ORIENTAL JAZZ TRIO

vr 25.03.2016 – 20:00

Bozar, Brussel

DANS

Moussem productie

55

RADOUAN MRIZIGA

do 31.03.2016

Live Arts, New York (Verenigde Staten)

MOUSSEM
NOMADISCH
KUNSTENCENTRUM

APRIL

DANS

Moussem productie

55

RADOUAN MRIZIGA

vr **01.04.2016**

Live Arts, New York (Verenigde Staten)

DANS

Co-productie Moussem

LE TRAIT + LA TRAVERSÉE

NACERA BELAZA

do **07.04.2016**

Mantes la Jolie (Frankrijk)

THEATER MUZIEK

Co-productie Moussem/De Kolonie MT

UMM

zo **10.04.2016** – 14:00

Podium Mozaiek, Amsterdam (Nederland)

DANS

Co-productie Moussem

SACRÉ PRINTEMPS!

CIE CHATHA

ma **11**, di **12**, wo **13.04.2016**

Ramallah Contemporary Dance Festival,
Ramallah en Jeruzalem (Palestina)

za **16.04.2016**

Beirut International Platform of Dance,
Beiroet (Libanon)

vr **22.04.2016**

Théâtre d'Arles (Frankrijk)

DANS

Co-productie Moussem

LES OISEAUX

NACERA BELAZA

wo **13**, do **14**, vr **15.04.2016**

Pantin (Frankrijk)

DANS

Moussem productie

55

RADOUAN MRIZIGA

Bouge B, de Singel, Antwerpen

DANS

Co-productie Moussem

LE TRAIT + LES OISEAUX

NACERA BELAZA

do **21.04.2016** – 20:00

Cultuurcentrum Hasselt, Hasselt

MEI

THEATER

Co-productie Moussem/Toneelhuis

WAITING

MOKHALLAD RASEM

di **03.05.2016** – 20:00

Bourlaschouwburg, Antwerpen

BEELDENDE KUNST

Co-productie Moussem

PARABOLES & VU' CUMPRÀ

YOUNES BABA-ALI

vr **06** t.e.m. za **28.05.2016**

ism KunstenFestivaldesArts 2016
Brussel

DANS

Co-productie Moussem

LE TRAIT

NACERA BELAZA

vr **13**, za **14**, zo **15.5.2016**

Pantin (Frankrijk)

DANS

Moussem productie

55

RADOUAN MRIZIGA

vr **20** & za **21.05.2016**

PACT Zollverein Essen (Duitsland)

DANS RESIDENTIE

Moussem ontvangt Charleroi Danses

BECOMING

YOUNES KHOUKHOU

vr **27.05.2016** – 20:00

ccBerchem, Antwerpen

JUNI

DANS

Moussem productie

55

RADOUAN MRIZIGA

di **07**, wo **08**, do **09.06.2016**

Alcantara, Lissabon (Portugal)

DANS

Co-productie Moussem

LE TRAIT

NACERA BELAZA

vr **17.06.2016**

Hannover (Duitsland)

DEBAT/CONFÉRENTIE

Moussem productie

MOUSSEM TALKS

(wordt nog aangekondigd)

DANS

Co-productie Moussem

DE L'INDIVIDU AU CHŒUR

NACERA BELAZA

do **23** & vr **24.06.2016**

Montpellier Danse (Frankrijk)

DANS

Moussem productie

IL Y A LONGTEMPS QUE JE N'AI

PAS ÉTÉ AUSSI CALME

DANYA HAMMOUD

vr **27** & za **28.06.2016**

Montpellier Danse (Frankrijk)

PREMIERE

PREMIERE

*Volledige speellijst UMM: www.dekolonie.be

MOUSSEM CITIES @TUNIS

VIJF JAAR NA DE REVOLUTIE

Ondanks de achteruitgang en het socio-politieke tumult in heel wat Arabische landen, blijven de steden een belangrijke motor voor de samenlevingen in deze regio. Surfend op de mondiale ontwikkelingen neemt die verstedelijking zelfs toe: het is vaak de motor van verandering, groei en experiment. Met Moussem Cities werpen we een speciale blik op de (vaak versluierde) dynamiek in Arabische steden, wars van nostalgie of eerstelijnsgezichten. In deze stedencyclus is jaarlijks telkens één Arabische stad te gast in Brussel, de hoofdstad van Europa. Moussem Cities nodigt een plejade van kunstenaar en denkers uit om het verhaal van hun stad te vertellen, in een open dialoog met het artistieke team van Moussem en partners.

De eerste stad in deze reeks is Tunis. En dat is geen toeval. Vijf jaar na de Jasmijnrevolutie van 2011 – startschot van de Arabische opstanden – belichten we het culturele landschap na de revoltes

Voor deze eerste editie van Moussem Cities gaat Moussem de samenwerking aan met Bozar en met het Huis van Culturen en Sociale Samenhang in Sint-Jans Molenbeek. Op woensdag 13 en donderdag 14 januari programmeren we in Molenbeek. De Tunesische muzikant, dramaturg en acteur **Jawhar** bijt de spits af. Zijn muziekoptredens baden tussen chaâbi en folk-soul, een originele ode aan

het Tunesische liefdeslied. Donderdag zweept de danser-choreograaf **Rochdi Belgasmi** het publiek op met zijn spectaculaire solo-dansvoorstelling *Zoufri*. Belgasmi is de belichaming van de moderne hedendaagse dans in Tunesië. Zoufri (werkman in het Tunesisch Arabisch) verwijst naar de geïmproviseerde dans die Tunesische arbeiders in hun vrije tijd opzetten, nadien verworden tot een mannelijke stijldans. Met *D-Sisyphé* neemt **Meher Awachri** de toeschouwers nadien mee naar het theater. Deze jonge Tunesische acteur, danser en dramaturg combineert het gesproken woord met dans, en hij doet dat met een eigenzinnige interpretatie van de klassieke Sisyphus-mythe. Het resultaat is een fascinerende inkijk in de complexe hedendaagse Arabische maatschappij.

Vrijdag 15 en zaterdag 16 januari verplaatst Moussem Cities zich naar Bozar. Op vrijdag staat het theaterstuk *Ce Que Le Dictateur N'a Pas Dit* van de getalenteerde theatermaakster **Meriam Bousselmi** centraal. Als geen ander combineert deze strijdbare dramaturge eigentijdse esthetiek met een bijtende maatschappijkritiek op het Tunesië van na de revolutie. In dit sterke theaterstuk geeft Bousselmi het woord aan een dictator, aan zijn mijmeringen over de gebeurtenissen van na de revoltes. Zaterdag is een hoogdag in tal van disciplines: dans, literatuur, muziek en...diepgravende gesprekken. Na de eerste succesvolle Moussem Talks in oktober, lanceren we de tweede **Moussem Talks@Bozar**: Vijf jaar na de Arabische Lente lijkt Tunesië het enige geslaagde democratische experiment. Het leverde het land zelfs de Nobelprijs voor de Vrede op. Onze twee uitzonderlijke gastsprekers over dit erg actuele onderwerp zijn de Tunesische professor Hamadi Redissi (een van de meest kritische stemmen over de moderniteit in de Arabische wereld) en de Vlaams-Tunesische professor Sami Zemni (Middle East and North Africa Research Group). Dit gebeurt in samenwerking met **L'Association des Démocrates tunisiens au Benelux**.

Na de stimulerende, intellectuele analyse zetten dansers/choreografen **Aïcha M'Barek** en **Hafiz Dhaou** (dansgezelschap **Chatha**) de tweedelige dansvoorstelling *Sacré Printemps !* neer, een eigen versie van het oorspronkelijke werk van Stravinski. Voorlezen uit eigen werk doet de gevierde schrijver **Habib Selmi**, waarna **Taha Adnan** met hem in gesprek gaat over zijn werk en zijn lust voor literatuur. Aansluitend organiseren we ARTIST TALK : tal van Tunesische artiesten schuiven aan om in een geanimeerd debat een stand van zaken te maken over de artistieke scene in Tunesië: in het verleden, het heden en de toekomst.

De gelauwerde voorstelling *Join The Revolution* van **Action Zoo Humaine**, van en met de Tunesisch-Vlaamse **Chokri Ben Chikha**, kon uiteraard niet ontbreken op deze **Moussem Cities@Tunis**. Later op de avond wordt het publiek verblijd met een memorabel concert van grootmeester **Lotfi Bouchnak**: zijn unieke interpretatie van het klassiek Arabische lied en muziek hebben hem wereldfaam gebracht. Gedurende de hele dag is er een doorlopend randprogramma met video en installaties voorzien. —ND

MOUSSEM CITIES @TUNIS

13–14 januari 2016

HUIS VAN CULTUREN EN
SOCIALE SAMENHANG

Sint-Jans Molenbeek

15–16 januari 2016

BOZAR

Brussel

woensdag 13.01.2016

20:00 MUZIEK

Jawhar

donderdag 14.01.2016

19:30 DANS

Zoufri – Rochdi Belgasmi
(deel 1)

20:30 THEATER

D-Sisyphe – Meher Awachri

21:30 DANS

Zoufri – Rochdi Belgasmi
(deel 2)

vrijdag 15.01.2016

20:00 THEATER

Ce que le dictateur n'a pas dit
– Meriam Bousselmi

zaterdag 16.01.2016

15:00 DEBAT

Moussem Talks:
Tunesië, democratisch experiment?

16:15 DANS

Sacré Printemps ! – Chatha

17:00 LITERATUUR

Habib Selmi in gesprek met **Taha Adnan**,
gevolgd door **Artists Talk**: Habib Selmi, Meriam
Bousselmi, Ben Cheikh, Lassaad Jamoussi, e.a.

18:15 DANS

Sacré Printemps ! – Chatha

19:00 THEATER

Join The Revolution – Action Zoo Humaine/
Chokri Ben Chikha

20:30 MUZIEK

Lotfi Bouchnak

Als een seks- werkster uit de biecht klapt over de revolutie

Ruud Gielens regisseert monoloog
van islamkenner **Rachid Benzine**

De Belgische regisseur Ruud Gielens pendelt met zijn vrouw, dramaturge Laila Soliman, tussen de Egyptische hoofdstad Cairo en de Europese metropool Brussel. In Egypte kost het hen veel moeite om de censuur te omzeilen, maar het gretige publiek maakt er veel goed. "De mensen zijn als dorstige kamelen in de woestijn die zich in een oase gaan laven", zegt de regisseur. "Daardoor moet je altijd extra voorstellingen spelen, maar als je te lang speelt, krijg je de censuurcommissie op je dak." In Brussel is het comfortabeler werken. Daarom slaat Gielens binnenkort een brug tussen 'hier' en 'daar' met een straffe monoloog van islamkenner Rachid Benzine.

Aanvankelijk was de Franse islamoloog Rachid Benzine door Moussem en het Kaaitheater gevraagd om een tekst te schrijven voor het filosofieprogramma van het Kaaitheater. Maar nadat de artistiek directeur van het Kaaitheater, Guy Gypens, Benzine in contact had gebracht met Ruud Gielens kwam er een monoloog uit de bus. 'Het klikte tussen ons', vertelt Ruud Gielens. 'Rachid was geïnteresseerd in mijn ervaringen in de Arabische wereld en de toestand in Egypte, waar ik de afgelopen vijf jaar veel tijd heb doorgebracht. Het bleek dat hij een novelle had geschreven over het failliet van de Arabische revoluties, die hij bewerkt had tot een theatermonoloog. Het is echt een straffe monoloog. Dus vonden we het pertinent om iets met die tekst te doen.'

U heeft het over een straffe monoloog. Wat kan u bekoren in de tekst?

Rachid laat een sekswerkster het relaas van de mislukkingen in de Arabische politiek van de laatste veertig jaar vertellen. Dat personage kan zich om het even waar in de Maghreb of de Mashreq bevinden. Ik vind het fascinerend dat de auteur een vrouw die doorgaans zonder stem blijft in de literatuur, een mening laat verkondigen over wat er is misgegaan met de diverse staatsvormen en revoluties in de Arabische wereld. Ze doet dat via informatie van haar klanten: de generaal, de journalist, de oude en de nieuwe machthebbers.

Waren uw Egyptische vrienden onder de indruk van de tekst?

Zij zeggen dat ze voelen dat het vanuit het standpunt van een buitenstaander is geschreven. Maar ik vind het interessant omdat het ook een vertaling is van mijn positie. Hoewel ik veel in Cairo ben, blijf ik er in een buitenstaanderspositie. Het stuk biedt de kans om inzicht te brengen in een moeilijke materie en een brug te slaan tussen wat daar gebeurt en hoe wij naar de dingen kijken. In die zin was het voor mij gefundenes Fressen. Het gaat ook over mijn desillusie, omdat de revolutie gestolen is en de oude machthebbers de nieuwe posities hebben ingenomen. Maar het wordt verteld aan de hand van een heel persoonlijk verhaal van een vrouw die zichzelf opoffert voor een betere toekomst.

Zal men in Egypte of Marokko dit stuk kunnen smaken?

Goede vraag. Het zal er zeker controversiëler zijn, ook al door de centrale rol van de sekswerkster. Mijn vrouw Laila Soliman zegt dat ze voelt dat het geen stem is uit de Arabische wereld, maar een stem die er bovenop gekleefd is. Toch vindt de actrice die de rol vertolkt, Hiam Abbass, dat we het stuk ook in de Arabische wereld moeten spelen. Hiam heeft net als ik een dubbele positie. Ze is Palestijns, komt uit Israël, maar woont al heel lang in Europa.

U hebt in Cairo en elders producties gemaakt over de Arabische Lente. Voelde u zich toen ook een buitenstaander?

Ik heb altijd in verschillende posities gewerkt. Vlak na de revolutie in 2011 heb ik met activisten gewerkt. We wilden niet iets maken over de revolutie, maar wel iets dat deel uitmaakte van de revolutie. Toen stond ik veel minder in de positie van de buitenstaander, we schreven ons in in een groter verhaal dat probeerde uitdrukking te geven aan wat er op dat moment

gebeurde. Maar de jaren daarna is er veel veranderd, ook in mijn denken. Ik werk meestal samen met mijn vrouw Laila. Soms regisseren we samen, soms ben ik producer of dramaturg. We creëren veel en het heeft altijd op een of andere manier wel te maken met de actuele situatie. Zo hebben we onlangs in Tunesië een museum voor de staatsveiligheid gebouwd.

Wat moeten we ons daar bij voorstellen?

Toen we in Tunesië aankwamen, hebben we interviews afgenomen over de staatsveiligheid. Sommige mensen vertelden ons dat de staatsveiligheid na de revolutie opgedoekt was. Dat klopt natuurlijk niet, maar we vonden het een interessant gegeven dat mensen dat denken. Zo ontstond het idee om een museum over de staatsveiligheid op te richten, ook omdat er, in tegenstelling

HIAM ABBASS **PALESTIJNSE WERELDACTRICE**

Met Hiam Abbass heeft Ruud Gielens een actrice met allure gestrikt. Abbas is een uitzonderlijk veelzijdig talent, dat in de loop der jaren wereldfaam verwierf. Deze Israëlisch-Palestijnse speelde zowel in Hollywoodproducties als in Arabische en Europese langspeelfilms. Bij het grote publiek is Abbass wellicht het best gekend van haar rollen in 'Satin Rouge' (2002), 'Haifa' (1996), 'Paradise Now' en in het epische 'Munich' van de Amerikaanse regisseur Steven Spielberg (2005). Voor haar rol in 'The Syrian Bride' (2004) werd ze twee maal genomineerd als beste actrice, onder meer voor de European Film Award. Ze speelde verder ook nog in 'Free Zone' (2005), 'Dawn of the World' (2008), 'The Visitor' (2008), 'Lemon Tree' (2008), 'Everyday is a Holiday' (2009) en 'Amreeka' (2009), ea. Naast het acteren, nestelt Abbass zich ook al een tijdje in de regie-stoel: zo werkte ze aan de kortfilms 'Le Pain' (2001),

tot na andere revoluties, nooit een moment geweest is waarop de dossiers van de staatsveiligheid werden geopend. Dat neemt niet weg dat Tunesië het enige Arabische land is waar de burgermaatschappij na de revolutie zoveel ruimte heeft gekregen. Op basis van vijftig interviews hebben we een museum gebouwd met tentoonstellingszalen, een archiefruimte en een ondervragingskamer. Het publiek kon het museum bezoeken onder begeleiding van oude politieke gevangenen tijdens een vijfdaags festival.

Men noemt u een politiek geëngageerd theatermaker. Terecht?

Ik reis graag en werk op verschillende plekken in de wereld. Daardoor krijg ik soms een positie opgekleefd die ik niet noodzakelijk zelf wil innemen. Maar goed, dat komt erbij. En ik ben inderdaad geïnteresseerd in de relatie tussen de staat en de burger, een thema dat centraal staat in mijn werk. Dus ja, dat is

politiek, omdat je onmiddellijk een positie moet innemen. Voor mij gaat het over transformatie en over de vraag hoe ik met mijn producties, die soms verder gaan dan theater, kan bijdragen aan een debat in de burgermaatschappij.

Nog eens over de monoloog in het Kaaitheater. Hoe gaat u die ensceneren? Komt er dans aan te pas, zoals in *Lessons in revolution* (2011), of zangkoren zoals bij uw vorige productie in het Kaaitheater?

Ik ga het heel simpel aanpakken. Het belangrijkste was de juiste actrice te vinden. Dat heeft ons een aantal maanden gekost omdat we een rijpere actrice met een Arabische achtergrond zochten die ook vlot Engels spreekt. De muzikant, naar wie we nog op zoek zijn, laat ik een soort wereld oproepen waarin de ac-

heel smal geworden. De euforie van na de val van Moebarak in 2011 is helemaal weg. Veel mensen verlaten het land, anderen werden gearresteerd en opgesloten. Maar goed, mijn vrouw wil daar theater blijven maken. Dus zoeken we manieren om met de censuur om te gaan. Reageren op de actualiteit kan alleen via omwegen. Je kiest een thema van honderd jaar geleden om iets over vandaag te vertellen. Dat is lastig, maar ook interessant omdat je gelaagd moet werken. Je wil dwingend en actueel zijn en tegelijk wil je vermijden dat jij of je publiek een risico loopt. Maar ik worstel ook met mijn relatie met dat land, de mensen en hun cultuur. Toen ik er arriveerde, begonnen die revoluties juist en na acht jaar in de KVS (Koninklijk Vlaamse Schouwburg, Brussel, EB) voelde het aan als mijn persoonlijke revolutie. Op dat moment was alles mogelijk. Maar nu is er een fnuikende tegenbeweging.

Is er een publiek voor uw theaterproducties?

Zeker. Er is zo weinig dat de mensen gretig uitkijken naar het minste dat er is. Kunstenaars opereren in een waste land. Ngo's en foundations hebben anderhalf jaar geleden het land moeten verlaten. Het militaire regime besliste dat wie gefinancierd wordt met buitenlands geld zichzelf buiten de wet plaatst. Voor een stad van 20 miljoen inwoners zijn er in Cairo drie vrije theaterruimtes. Van het moment dat je iets doet, heb je publiek. De mensen zijn als dorstige kamelen in de woestijn die zich in een oase gaan laven. Daardoor moet je altijd extra voorstellingen spelen, maar als je te lang speelt, krijg je de censuurcommissie op je dak.

Slotvraag: Brussel kende onlangs het hoogste dreigingsniveau. Kan een Europese lezing van de Koran, waar Rachid Benzine voor ijvert, de radicalisering indijken?

Het zal niet meteen alle problemen oplossen, maar Rachid verricht goed werk. Hij bekijkt alles vanuit een antropologisch in plaats van een religieus standpunt. Hij stelt met respect fundamentele vragen over wat er in de Koran staat: wie heeft dat geschreven, waar en waarom is dat geschreven, wat betekent dat nu et cetera. Hij schrijft daar niet alleen boeken over, maar gaat ook gesprekken aan met jongeren in scholen. Is dat genoeg? Nee. Even belangrijk is dat we het wij-zijdenken achter ons laten. We hebben trouwens zelf ook boter op het hoofd: de helft van de wapens in het Midden-Oosten, zowel bij de troepen als bij rebellen en terroristen, komt uit België. Verbaast het dan dat het geweld naar hier komt?" —EB

'La Danse éternelle' (2004) en het gelauwerde 'Inheritance' van enkele jaren geleden. Haar bewuste en consequente keuze voor films met diepgang, -in tegenstelling tot het lichtere genre-, licht ze af en toe in interviews toe: "Het ligt in mijn aard om van films te houden die afrekenen met zware thema's, dat is een stuk van mijn natuur."

trice kan gedijen. De tekst is zo... monomaan bijna, dat we voor de rest alles in dienst van de tekst gaan stellen. De monoloog daagt je uit in je denken en heeft ook een provocatief kantje.

Pendelt u nu nog tussen Brussel en Cairo?

Ik woon waar het werk me heen brengt, maar de steden waar ik het meest vertoef zijn inderdaad Brussel en Cairo. Daarnaast werk ik ook geregeld in Berlijn.

Hebt u het gevoel dat u de maatschappij in Cairo kan doorgronden?

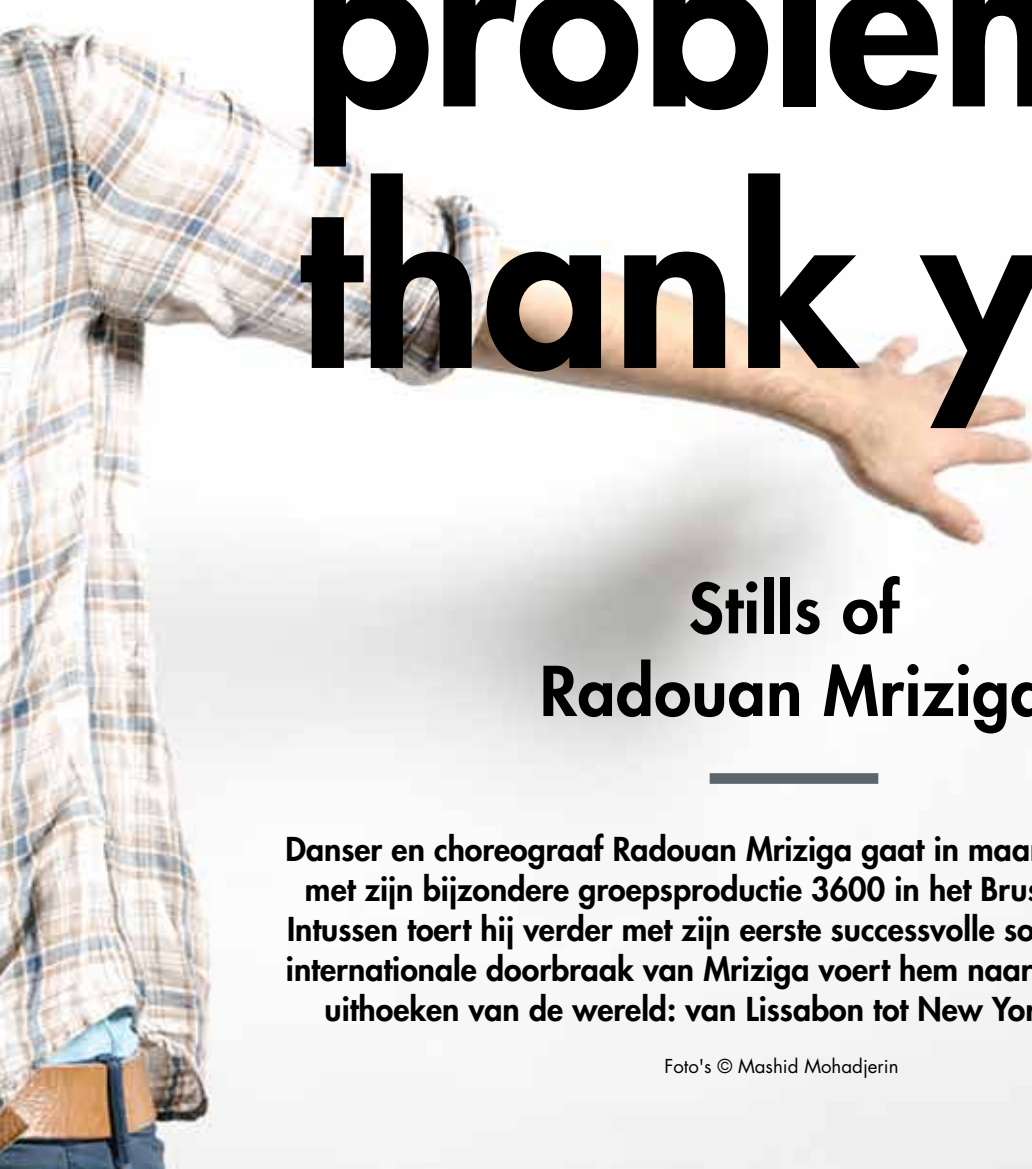
Minder en minder (lacht). Mijn relatie tot Cairo en Egypte is de laatste jaren vertroebeld. Dat heeft vooral te maken met het militaire regime dat elke hoop op verandering de kop heeft ingedrukt. De marge die je hebt als kunstenaar, en als burger, is

IN THE EYES OF HEAVEN

donderdag 24.03.2016 – 20:30 (PREMIERE)
vrijdag 25.03.2016 – 20:30
Kaaitheater, Brussel

Via onze residenties bieden we naast de noodzakelijke inhoudelijke productionele omkadering artiesten de gelegenheid om kennis te maken met collega-makers en met het publiek in Vlaanderen en in Brussel. Tegelijk bieden we artiesten de gelegenheid om zich te verankeren in de Vlaamse culturele scene. Uit de samenwerking tussen Moussem en de residenten groeien vaak langdurige, artistieke relaties, zeker met onze lokale residenten-in-lange-trajecten: Radouan Mriziga's dans- en choreografie-carrière neemt een razendsnelle vlucht, en ook beeldend kunstenaar Younes Baba-Ali blijft innoveren. In ons luik korte, intensieve internationale residenties ondersteunen we Youness Khoukou, Nacera Belaza en Danya Hammoud, en beeldend kunstenaars Selim Ben Cheikh. Zij timmeren verder aan een mooie artistiek parcours onder de vleugels van Moussem. Wij bieden u graag een overzicht:

A person wearing a plaid shirt is shown from the waist up, with their arms outstretched horizontally. The person's torso and arms are visible, and they appear to be in a dance pose. The background is a plain, light color.

**I don't
have any
identity
problems,
thank you**

**Stills of
Radouan Mriziga**

Danser en choreograaf Radouan Mriziga gaat in maart 2016 in première met zijn bijzondere groepsproductie 3600 in het Brusselse Kaaitheter. Intussen toert hij verder met zijn eerste succesvolle solo-productie 55. De internationale doorbraak van Mriziga voert hem naar de meest exotische uithoeken van de wereld: van Lissabon tot New York en Abu Dhabi.

Stills of Radouan Mriziga

If anyone can change the cliché image of an Arab male, Radouan Mriziga is the one. The slender Moroccan dancer and choreographer, who skillfully combines science and math in his dance performances, is soft-spoken. His abstract and practical performances project an ease that makes his work inviting and inclusive. As a photographer I deal with images. Watching Mriziga perform, I picture him in two worlds at the same time: his own inner world and the world with his audience. I am fascinated by his detachment from his identity, his culture, his 'self' and emotions. During our interview, I made five mental pictures- (snapshots) of what he is about. —MM

My identity

"I don't have any identity problems. I know who I am. I read Arabic, French and English; Adjusting to different places and cultures comes naturally to me. This fluid identity of mine is continuously molded and in evolution. Having lived in Tunisia, France and Belgium, I am used to interacting with all kinds of people. During encounters I make serious efforts for people to look beyond my cultural identity, inviting them to ask me about non-ethnic related things. Art as a form of 'self-therapy' doesn't appeal to me. My cultural background is never a source of inspiration. I draw tools from a variety of cultures. When I took my first contemporary dance classes in Marrakesh, I remember thinking - during that first lesson- : this is not dance, this is boring...But I kept coming back. Until recently, the contemporary dance scene in Morocco was a small community, and it was very much influenced by the French choreography. I belong to the first generation of Moroccan contemporary dancers."

My body

"I act, I dance and I sing. But as an all-round performer I want use my body as a tool to produce objects like, for example, a table or a building. I don't separate body, spirit and mind. My mind will come up with the concept, my body performs and what comes out of it is the spirit or the aesthetic. Finding the right balance between body, mind and spirit is a continuous challenge. My goal is to take everyday tasks and translate them into performances. In my first memorable dance solo, "55", I drew inspiration from the question: What can a physical body do on a stage? How does my body relate to other things like machines, buildings, objects and so on? I wanted to find out how far I could go with this stage-minimalism but without losing the interest of my audience. I also chose to be 'exposed' while performing. The lights were on the audience and on me. This way I could interact and observe them, see their reactions."

My audience

"I want to be close to the audience when I perform. I like to communicate with the people that show up to come and see me. There's an ongoing dialogue between me and them: on stage I can see if they're interested or bored, and I react to it. I want my performances to be kind of casual. There needs to be an easiness, a certain 'naturel'. My audience is free to move around if they feel like it. When someone is late for my show, I want the doormen of the dance arena to let him or her in. Sometimes I talk to people I know while performing. But I don't like pictures: during one performance people were taking pictures. I told them repeatedly that they should stop. I don't like people to take pictures while I perform, this means they are not really tuned in. They are not part of the full performance, the dialogue between the dancers on stage and the audience."

Geometry

"As a teenager I experimented with breakdance on the streets near the old town, a place surrounded by geometric and abstract decorations – mosaics and tiles. These geometrical abstracts are part of my visual canvas. We danced without music, trying out new moves and tricks. It was more like a sport.. I loved geometry, science and maths. After graduating from school I started questioning what I wanted to do in life. I enrolled as a student in engineering. It only took me three months to realize: this is not for me. Instead, dance encompasses all the elements I love: science, numbers, measurements and movement. In my latest piece "3600" I decided to construct an object on stage. I use geometry, architecture, numbers and my body as a measuring tool for space and time, this time with three other people. Together we manage the sound and light, there are no technicians, - no external people. We will be building on stage, each of us interpreting the act of constructing buildings with our bodies. I want to bring the movements of construction workers into my performance. Ideally I would like to take this even further, into the field and perform with real construction workers on a construction site.."

The magic flyer

"Fifteen years ago, as a young teenage boy, I found a flyer on the streets of Marrakesh. It announced a contemporary dance workshop in my hometown. My friend and me didn't have any idea what this so-called contemporary dance was about. As a young boy I liked watching people dance at parties and celebrations but never from a conscious observation. Eventually I started to learn techniques, I learned how to improvise. When you improvise you work with your body and mind at the same time, and you have to make measurements. A dance teacher from France taught me how to improvise. She evoked my interest. That's when I started to understand dance is a complex and interesting approach to the body, the spirit and the mind."

3600

vr 04.03.2016 – 20:30 (PREMIERE)
za 05.03.2016 – 20:30
Kaaistudios, Brussel

UPDATE RESIDENTIES: DANS

Youness Khoukhou

De jonge Marokkaanse danser/choreograaf is van 1 januari tot 1 juni 2016 artist in residence bij het kunstencentrum. Bij Moussem zal hij verder werken aan zijn eerste solo-dansvoorstelling:

Youness Khoukhou over zijn werk:

“Wanneer krijgt het lichaam betekenis op het podium, en wat betekenen ‘ik’ en ‘mij’ voor het lichaam? Geeft de omgeving structuur aan het lichaam, of is het het lichaam dat vorm en structuur geeft aan die omgeving.”

«Différents éléments composent notre mouvement quotidien. Quand nous sommes en milieu urbain, nous faisons partie d’une mise en scène donnée, à un temps donné et en même temps nous l’influons, nous la composons. La rue est l’espace public par excellence, elle se présente composée de nombreux chemins, chemins physiques et chemins plus abstraits, qui laissent voir une géométrie tracée. Quand cette géométrie est traversée par des individus, des collectifs et des objets, naît à tout moment une surprenante structure, écrite comme une partition existante.»

Het zijn enkele bedenkingen en vragen die de zich volop ontwikkelende danser/choreograaf zich stelt. In zijn werk en zijn nieuwe solo-dans onderzoekt Khoukhou ook in hoeverre zijn research een deel van de performance kan zijn.

De Marokkaans-Brusselse danser studeerde aan P.A.R.T.S en danste onder meer mee in ‘Re: Zeitung’ repertoire van Anne Teresa de Keersmaeker, in ‘Primitive’ van Claire Croizé en de voorstelling ‘Soleils’ van de Belgisch-Franse Pierre Droulers. Onder de vleugels van ‘Charleroi-danses’, creëerde hij zijn eerste groepsvoorstelling ‘Becoming’.

BECOMING

vrijdag 27.05.2016 – 20:00
ccBerchem, Berchem (Antwerpen)

Nacera Belaza

Zoals in alle producties van de Algerijnse Nacera Belaza komen ook in deze dansvoorstelling de verschillende elementen lichaam, ruimte, geluid en licht, opnieuw bij elkaar in één enkel object, het dansende lichaam van het individu. Met haar nieuwe creatie ‘*De l’individu au chœur*’ zoekt Belaza dit keer inspiratie in het (zang)koor, een collectief van individuen dat neigt naar éénheid en convergentie. De danseres/choreografe tracht deze eenheid-veelheid vanuit verschillende facetten te transponeren naar de dans-esthetiek.

Belaza over *De l’individu au chœur*:

“Via dit project zoek ik naar éénheid, via interne paden vanuit het veelvoud van individuen. De vorm van het koor fascineert me, om zo een enig dansend lichaam te creëren, verwant aan een ritueel.”

Nacera Belaza, geboren in Algerije, leeft en werkt in Frankrijk waar ze na haar studies in de Letteren, de danscompagnie Nacera Belaza oprichtte. Als autodidact ontwikkelde ze al snel een erg eigenzinnige danstaal en structuur. Met, onder meer, haar dansvoorstellingen ‘*Les Oiseaux*’ (2014), ‘*La Traversée*’ (2014) en ‘*Le Trait*’ toert ze door Europa, Azië, Afrika en Noord-Amerika.

DE L’INDIVIDU AU CHOEUR

Première op 23 en 24 juni 2016
Montpellier danse, Frankrijk

Danya Hammoud

Samen met de twee andere danseressen (Cynthia Zaven en Chirine Karame) verblijft de Libanese Danya Hammoud 10 dagen in residentie bij Moussem, van 20 tot 30 maart 2016. Met zijn drieën werken ze aan de voorstelling 'Il y a longtemps que je n'ai pas été aussi calme'.

In deze voorstelling onderzoekt Hammoud de zogenaamde staat van 'gekte', haar inspiratie haalt ze uit het theaterwerk van Georg Büchner. Deze productie zal in juni 2016 in première gaan op het vermaarde Montpellier Danse-festival in Frankrijk.

Uit een recensie over Danya Hammouds werk 'Mahalli':

"From murderous societies aiming at exclusion, where individuals attempt to rely on their own resources to find a reason for living and continue to defend what seems to them still indispensable to survival. The madness that Danya Hammoud seeks to decipher is not a pathological or psychological state, but rather a physical or existential condition. Who are the (mad) women of today?"

"Van moorddadige maatschappijen, die gericht zijn op uitsluiting, waar individuen een bestaansreden proberen te vinden door vast te houden aan datgene wat ze onontbeerlijk vinden... De waanzin die Danya Hammoud tracht te ontcijferen is geen pathologische of psychologische (waanzin). Het gaat over een fysieke, existentiële toestand. Wie zijn de (gekke) vrouwen van vandaag?"

Danya Hammoud creëerde in 2011 haar eerste solo-dansproductie 'Mahalli', een performance die dankzij Moussem ook in België te zien was. Haar meest recente werk 'Mes mains sont plus âgées que moi', geproduceerd door Centre de Développement Chorégraphiques – (CDC) in Frankrijk, ging in première op het June Events festival, Atelier de Paris, in 2014. Dit was een dansproductie voor drie (Danya Hammoud, Khouloud Yassine en Mounzer Baalbaki). In 2015 nodigde het Ballet du Nord-Olivier Dubois/CCN de Roubaix-Nord Pas de Calais haar uit, om haar solo 'Quatorze Jours' in elkaar te steken – een kindervoorstelling die werd uitgevoerd door danser Remi Hollant in het kader van het DanseWindows Project.

IL Y A LONGTEMPS QUE JE N'AI PAS ÉTÉ AUSSI CALME

Première met 2 voorstellingen: 27 en 28 juni 2016
Montpellier Danse, Frankrijk

RESIDENTIES: BEELDENDEN KUNST

Selim Ben Cheikh

De Tunesische kunstenaar Selim Ben Cheikh pendelde geruime tijd tussen Parijs en Tunis. Van 4 januari tot 29 januari 2016 is hij artist in residence bij Moussem, in samenwerking met het Frans Masereelcentrum in Kasterlee. In zijn vroeger werk zocht Ben Cheikh naar de visuele expressie van, onder meer, spanning en druk. In zijn huidige werk spitst hij zich toe op de recente evoluties in zijn thuisland Tunesië.

Ben Cheikh behaalde in 2003 een Master in Beeldende Kunst, specialisatie Schilderkunst, aan het Hoger Instituut voor de Schone Kunsten in Tunis, Tunesië. Nadien trok hij naar de Franse hoofdstad, Parijs, om er zijn diploma in Esthetica en Kunstwetenschappen te behalen. Sinds 2005 neemt hij geregeld deel aan kunst-exposities en conferenties. In 2010 was hij, onder meer, mede-bezieler en coördinator van het colloquium *"Corps et espace dans la création artistique"* in Sousse, Tunesië.

Ben Cheikh over zijn recent werk:

"Mon but dans ce travail est de questionner l'héritage culturel. J'essaye de développer des concepts issus de la culture dite Islamique comme le concept d'ijtihad (faire l'effort de décrypter un texte, une image) et de la réinterpréter."

"Met dit werk wil ik het cultureel erfgoed in vraag stellen. Ik probeer om concepten uit de zogenaamde islamitische cultuur te ontwikkelen, zoals het concept van de ijtihad (een inspanning doen om een tekst te ontcijferen, of een beeld) en om dit te herinterpreteren."

© Selim Ben Cheikh

Younes Baba-Ali

Paraboles en *Vu' Cumpra* zijn twee nieuwe projecten, ontsproten aan de creativiteit van Younes Baba-Ali. Beide intrigerende werken zullen in de loop van het voorjaar 2016 gefinaliseerd worden, in samenwerking met KunstenFestivalDesArts.

PARABOLES

Baba-Ali over *Paraboles*:

"Si les paraboles déjà déployées dans la ville se tournent par utilité vers des satellites, celles de l'installation sont décalées et se dirigent vers un axe précis, qui correspond à la direction de la Mecque"

"Schotelantennes in de steden richten zich omwille van het gebruik naar satellieten, maar de schotelantennes van mijn installaties zijn gericht naar één precies punt, ..in de richting van Mekka"

VU' CUMpra

De kunstenaar over *Vu' Cumpra*:

"This work questions the way human beings adapt to their environment and questions in a contradictory way how systems are able to adapt to migratory fluxes"

"Met dit werk stel ik vragen bij de wijze waarop mensen zich aanpassen aan hun omgeving en hoe systemen zich aanpassen aan migratiegolven."

© Youness Baba-Ali

YOUNES BABA-ALI

vrijdag 06 t.e.m. zaterdag 28.05.2016
ism KunstenFestivalDesArts
Brussel

© Karim Abrahim

DOOR DE LENS VAN...

KARIM ABRAHEEM

Karim Abrahim is een Belgisch-Iraakse fotograaf, die het gruwelijke regime van wijlen Saddam Hussein ontvluchtte. In 1980 installeerde Abrahim zich in ons land. Hij vestigde zich in Brussel en volgde er een opleiding aan de Academie voor Schone Kunsten. Deze beklijvende foto nam Abrahim in de Brusselse Miniemenkerk in 2013. Het is een sterke compositie: de uitgeputte, gestrande vluchtelingen rustend onder het beeld van Maria en Jezus (het doet denken aan de piëta van Michelangelo). Een appel voor meer mededogen.

MOUSSEM
NOMADISCH
KUNSTENCENTRUM

c/o Bozar
Ravensteinstraat 18
1000 Brussel

Onthaal kantoren Bozar:
02 507 84 30

info@moussem.be
www.moussem.be

Dit programma is tot stand gekomen met de steun van onze structurele partners: Bozar, Toneelhuis, Kaaitheater, Frans Masereelcentrum, Dharts Destelheide, C-mine cultuurcentrum Genk en JTC (Journées Théâtrales de Carthage).

Met dank aan: De Kolonie MT, Charlerloi Danses Centre Choréographique de la Fédération Wallonie-Bruxelles, Tanzquartier Wien, Alkantara Lisbon, Pianofabriek, WP Zimmer, CSS Udine, Huis van Culturen en Sociale Cohesie Sint-Jans Molenbeek, P.A.R.T.S., l'Association des Démocrates tunisiens au Bénélux, en andere.

Moussem werkt met de steun van: De Vlaamse Regering, Minister van cultuur.

Vlaanderen
verbeelding werkt

**BO
ZAR**

DESTELHEIDE

TONEELHUIS

AraBel

**KAAI
THEATER**

**FRANS
MASEREEL
CENTRUM**

الخطوط التونسية
TUNISAIR

Tunisie

C-mine cultuur
centrum

